

(Ἀπύρανθ.) Συνών. *ἀρτούδι*, **ἀρτούκι*, *ἀρτουλάκι*, *ἀρτούλλι* 1.

ἀρτούδι τό, ἐνιαχ. *ἀρτούδ'* Ἰμβρ.

Ὑποκορ. τοῦ οὐσ. *ἄρτος* διὰ τῆς καταλ. -οῦδι.

Ἀρτουδάκι, ὁ ἰδ.

***ἀρτούκι** τό, ἀντούτι Τσακων.

Ὑποκορ. τοῦ οὐσ. *ἄρτος*.

Ἀρτουδάκι, ὁ ἰδ.

ἀρτουλλάκι τό, Θήρ. Κρήτ. Κύθηρ.

Ὑποκορ. τοῦ οὐσ. *ἀρτούλλι* διὰ τῆς καταλ. -άκι.

Ἀρτουδάκι, ὁ ἰδ.

ἀρτουλλᾶς ὁ, Νίσυρ.

Ἐκ τοῦ οὐσ. *ἀρτούλλι* καὶ τῆς παραγωγικῆς καταλ. -ᾶς. Διὰ τὸν σχηματισμὸν πβ. *ἀβγούλλι*-*ἀβγουλλᾶς*, *νερούλλι*-*νερουλλᾶς* κττ.

Ὁ ἀγαπῶν νὰ τρώγῃ ἄρτον τῆς ἀρτοκλασίας.

ἀρτούλλι τό, Κάλυμν. Νίσυρ.

Ὑποκορ. τοῦ οὐσ. *ἄρτος* διὰ τῆς καταλ. -οῦλλι.

1) Ἀρτουδάκι, ὁ ἰδ., Κάλυμν. 2) Πληθ., μικροὶ ἀρτίσχοι κομιζόμενοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν μεθ' ἐνὸς μεγάλου ἄρτου διὰ τὴν τελετὴν τῆς ἀρτοκλασίας Νίσυρ.

ἀρτούρεμαν τό, Πόντ. (Σάντ. Τραπ. Χαλδ.)

Ἐκ τοῦ ρ. *ἀρτουρεύω*.

Περίσσευμα, πλεόνασμα ἐνθ' ἄν.: *Τῇ παρᾶς τ' ἀρτούρεμαν δύσκολον ἔν'* (τῇ παρᾶς = τῶν χρημάτων) Χαλδ.

***ἀρτουρεμάτιν** τό, *ἀρτουρεμάτ'* Πόντ. (Σάντ.)

Ἐκ τοῦ οὐσ. *ἀρτούρεμαν*.

Τὸ ἐν τῇ τραπέζῃ περισσεῦον φαγητόν: *Τρώγω τ' ἀρτουρεμάτι.* Συνών. *ἀπομεινάρι*.

ἀρτουρεύω Πόντ. (Κερασ. Κοτύωρ. Κρώμν. Ὁφ. Σάντ. Τραπ. Χαλδ. κ.ά.)

Ἐκ τοῦ Τουρκ. *arttırmark*.

Μετβ. αὐξάνω ἐνθ' ἄν.: Φρ. *Ἐλα ἀρτουρεύωμε* (ἔλα νὰ πηδήσωμε ἄλμα εἰς μῆκος) Κοτύωρ. || Παροιμ. *Τὸ καλὸν τ' ἄλογον τὸ κριθάρ' ἄθε ἀρτουρεύ'* (τὸ κριθάρ' ἄθε = τὸ κριθάρι του. Ἐπὶ φιλοπόνου ἐργάτου τοῦ ὁποίου αὐξάνεται ὁ μισθός) Τραπ. Χαλδ. Καὶ ἀμτβ. αὐξάνομαι ἐνθ' ἄν.: *Τὸ φαεῖν ἐρτούρεψεν* Τραπ. Χαλδ. *Σ' ἀτόσους νομαί'ς ἀπέσ' ψωμῖν 'κ' ἀρτουρεύ'* (μέσα σὲ τόσους ἀνθρώπους ψωμί δὲν περισσεύει. 'κ' ἀρτουρεύ' ἐκ τοῦ 'κ' ἀρτουρεῖν) Χαλδ. Πβ. *ἀβγατένω*, *ἀβγατίζω*, *ἀρτιρδίζω*, *ἀρτιρρίσκω*.

ἀρτοφόρι τό, *ἀρτοφόριο* πολλαχ. *ἀρτοφόρι* κοιν. *ἀρτοφόρ'* Πόντ. (Τραπ. Χαλδ. κ.ά.)

Ἐκ τοῦ μεσν. οὐσ. *ἀρτοφόριον*.

1) Ἰερὸν σκεῦος ἐπὶ τῆς ἀγίας τραπέζης εἰς τὸ ὁποῖον φυλάττεται ὁ πρὸς μετάληψιν προωρισμένος ἡγιασμένος ἄρτος εἰς μικρὰ τεμάχια τετμημένος κοιν. καὶ Πόντ. (Τραπ. Χαλδ. κ.ά.): Ποίημ.

Σ' τὰ λαβωμένα χέρια του βουστοῦς' ἔνα βαρέλλι

πῶκλειε μέσα θάνατο, φωτιά καὶ ἀπελπισία...

σὰν νὰ 'ταν ἄγια τράπεζα, σὰν νὰ 'ταν ἀρτοφόρι,

ἐπίθωσ' ὁ καλόγηρος ἐπάνω τὸ ποτήρι

ΑΒαλαωρ. Ἔργα 2,74. β) Μικρὰ ξυλίνη πυξὶς φέρουσα ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ πώματος εἰκονισμένην τὴν Παναγίαν. Ἐπὶ τούτου τὰς Κυριακὰς καὶ ἄλλας μεγάλας ἑορτὰς τίθεται τριγωνικὸν τεμάχιον προσφορᾶς φέρον τὰ μονογράμματα ΜΡ ΘΥ (μήτηρ Θεοῦ) καὶ κατόπιν συντόμου θρησκευτικῆς τελετῆς ἐν τῷ ἐστιατορίῳ περιφέρεται ὡς ἔχει ἐπ' αὐτοῦ εἰς τοὺς μοναχοὺς, οἱ ὅποιοι ἀπογεύον-

ται ἐξ αὐτοῦ μικρόν τι τεμάχιον. Τὸ ὑπόλοιπον κατατίθεται ἐν τῇ πυξίδι Ἀθ. γ) Δίσκος ἐν ᾧ τίθεται τὸ μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας διανεμόμενον εἰς τοὺς πιστοὺς ἀντίδωρον Κρήτ. 2) Μικρὸς ἄρτος τῆς ἀρτοκλασίας, ἥτοι εἰς τὴν τελετὴν ταύτην ἐκτὸς ἐνὸς μεγάλου ἄρτου προσάγονται καὶ ἕτεροι πέντε μικροί, τὰ *ἀρτοφόρια*, ἔχοντες σχῆμα μικρᾶς προσφορᾶς, οἱ ὅποιοι μετὰ τὴν τελετὴν προσφέρονται τιμῆς ἕνεκα εἰς τοὺς ψάλτας ἢ ἄλλους σεβαστοτέρους ἢ διὰ τὴν ἡλικίαν ἢ τὴν κοινωνικὴν θέσιν Κρήτ. Συνών. *ἀρτόψωμο* 2. 3) Λυχνία ἐπτάφωτος ἢ ὁποία κατὰ τὴν τελετὴν τῆς ἀρτοκλασίας τίθεται ἐπὶ τοῦ ἄρτου Χίος.

ἀρτόψωμο τό, Κέρκ. *ἀρτόψωμον* Σάμ.

Ἐκ τῶν οὐσ. *ἄρτος* καὶ *ψωμί*.

Συνήθως πληθ. 1) Οἱ εἰς τὴν τελετὴν τῆς ἀρτοκλασίας προσφερόμενοι πέντε ἄρτοι Σάμ. Συνών. *ἀρτάκια* (ἰδ. *ἀρτάκι* 2). 2) Μικροὶ ἄρτοι τῆς ἐκκλησίας διανεμόμενοι τιμῆς χάριν πρὸς τινὰς τῶν παρόντων ἢ κατ' οἶκον Κέρκ. Συνών. *ἀρτοφόρι* 2.

ἄρτσα ἡ, Πελοπν. (Κυνουρ. Μαντίν.)

Ἀγνώστου ἐτύμου.

Ξυλίνη σφαῖρα χρησιμοποιουμένη ἐν τῇ ὁμωνύμῳ παιδιᾷ, καθ' ἣν χαράσσεται μέγας κύκλος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐπὶ τῆς περιφερείας αὐτοῦ ὀρύσσονται μικροὶ λάκκοι λεγόμενοι *πίτσια*. Εἰς τῶν παικτῶν διὰ κλήρου ὀριζόμενος λαμβάνει τὴν σφαῖραν, οἱ δὲ λοιποὶ καταλαμβάνουν τὰ ἰσάριθμα *πίτσια*, ἐνῷ δὲ ὁ πρῶτος προσπαθεῖ νὰ ὠθήσῃ αὐτὴν διὰ τῆς ράβδου ἐντὸς τοῦ κύκλου, οἱ ἄλλοι διὰ τῶν ράβδων τῶν προσπαθοῦν νὰ τὴν ἀπωθήσουν φροντίζοντες συγχρόνως ὥστε ὁ ἔχων τὴν σφαῖραν νὰ μὴ καταλάβῃ διὰ τῆς ράβδου τοῦ τὸ *πίτσι* τῶν, ὅταν εἶναι κενόν. Ἄν δὲν τὸ κατορθώσουν μεταβάλλουν θέσεις, ὁ δὲ μείνας χωρὶς *πίτσι* ἀναλαμβάνει τὴν σφαῖραν καὶ οὕτω συνεχίζεται ἡ παιδιὰ. Συνών. *γουρουνίτσα*.

ἀρτσέντο τό, Ἀθῆν. Πελοπν. (Ἀχαῖα Καλάβρυτ. Σουδεν. Τρίκκ.)

Ἐκ τοῦ μεσν. οὐσ. *ἀρσέντο*.

1) Ὁ διχλωριοῦχος ὑδράργυρος τῆς χυμείας (ἡ ἄχνη τοῦ ὑδραργύρου) κοινὸν ἄλλοτε λευκὸν ψιμμύθιον ὡς γαλάκτωμα μεθ' ὕδατος ἢ ὡς ἀλοιφή Ἀθῆν. Συνών. *σουλιμάς*. Μεταφ. ἐπὶ πραγμάτων ἐχόντων λίαν πικρὰν γεῦσιν Πελοπν. (Ἀχαῖα Καλάβρυτ. Σουδεν. Τρίκκ.): *Τ' ἀγγούρι-τὸ μύγδαλο εἶναι ἀρτσέντο*. 2) Μετων. ἄνθρωπος πικρόχολος Πελοπν. (Ἀχαῖα): *Τὸν ἔκαμες ἀρτσέντο μὲ τὰ λόγια σου*. [**]

ἀρτσέρα ἡ, Κύπρ. *ἀρσέρα* Κύπρ.

Ἐκ τοῦ Ἰταλ. *arciera*.

Μικρὸν παράθυρον οἰκίας ὑψηλά, φεγγίτης: *Ἄν-νοιξε τὴν ἀρσέραν νὰ μπῇ ἡ-λίος ἀέρας*.

ἀρτσιβούρτσι τό, σύνθηθ. καὶ Καππ. (Ἀραβάν.) *ἄρτσι-βούρτσι* πολλαχ. *ἄρτσ'*-*βούρτσ'* Β.Εὐβ. Ἡπ. (Ζαγόρ.) Στερελλ. (Αἰτωλ.) *ἀρτσιμπούρτσι* Λεξ. Δημητρε. *ἄρτσι*-*μπούρτσι* Ἀθῆν. *ἄρτσε*-*βούρτσε* Ἡπ. *ἄρσι*-*μούρσι* Σύμ. *ἄρτσα*-*βούρτσα* Ἡπ. *ἀρτσιβούρτσι* Κυκλ. (Θήρ. κ.ά.)

Ἐκ τοῦ μεσν. οὐσ. *ἀρτσιβούρτσιν*. Πβ. Δουκ. (λ. *ἀρτζηβούρτσιν*).

1) Ἡ ἑβδομάς τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου καθ' ἣν καταλύεται ἡ νηστεία τὴν Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Ἀρμενίους, ὧν καὶ ἡ λέξις, οἱ ὅποιοι νηστεύουν ὅλην τὴν ἑβδομάδα) σύνθηθ. καὶ Καππ. (Ἀρα-